

Leven en werken in een « Sardinerie » te Nieuwpoort

AANVULLING (zie B.d.K. 22^e jg. n^r. 3 - blz. 72)

H. Carbonez

Een Bruggeling bij Carbonez...

Te Brugge vindt men als eerste **Van den Abeele** die in het visbedrijf werkzaam was, **Henri** (1835 - 1876) die in 1859 een bestaande visrokerij overnam. Zijn zoon, **Emile Van den Abeele** (1858 - 1923) gaf grote uitbreiding aan vaders' zaak, en met diens zoon **Auguste** (1882 - 1948) kwam op het einde van de vorige eeuw de derde generatie in het bedrijf.

Toen echter de in 1898 weduwnaar geworden Emile, in 1900 een tweede maal in het huwelijk trad en er het jaar daarop een zoon **Georges** (1901 - 1946) geboren werd, bleek het plots niet meer mogelijk om de oudste zoon in het familiebedrijf te houden. Hij moest maar elders werk vinden vond zijn vader.

Auguste Van den Abeele in 1903

Voor **Auguste Van den Abeele** kwam dit erg ongelegen, want hij zou ook juist gaan trouwen. Hij huwde inderdaad op 26 november 1903 met Clara Bidez (1875 - 1943) uit Geraardsbergen. Hij moest derhalve dringend een broodwinning vinden.

Waarschijnlijk kende hij de **Carbonez** beroepshalve, en zal hij van hen vernomen hebben dat ze voor hun nieuwe fabriek te Nieuwpoort (1) een bedrijfsleider zochten. Auguste bleek aan de voorwaarden te voldoen en werd in dienst genomen.

Hij verhuist dan ook naar Nieuwpoort en het gezin installeert er zich permanent (2). Een eerste zoon, **Antoine** (1905 - 1974) wordt er op 17 januari 1905 geboren.

Lang zou de werkzaamheid van Auguste te Nieuwpoort niet duren want begin 1906 was hij reeds terug verhuisd naar Sint-Michiels-Brugge. Zijn vader had de vergissing ingezien een knap vakman zo maar te laten bij de concurrentie werken en had hem bij zich terug geroepen (3).

De zoon uit het tweede huwelijk zou echter later opnieuw een beletsel blijken voor samenwerking en in 1914 verliet Auguste definitief het vaderlijk bedrijf om in 1919 een eigen bedrijf te stichten.

Over de eerste maanden activiteit van deze firma is een „grootboek” bewaard waarin inkomsten en uitgaven staan opgetekend voor een periode van april 1919 tot juli 1920.

Er komen echter in dit grootboek ook een aantal gegevens voor uit een vroegere periode namelijk 1904 - 1905. Deze konden eigenlijk niet goed thuis geweest worden, gezien Auguste Van den Abeele in die periode niet te Brugge werkte en geen eigen bedrijf had.

Bij nader onderzoek blijkt dat deze inschrijvingen betrekking hebben op Nieuwpoort.

Dit geeft me de gelegenheid een aanvulling te doen op het interessant artikel van J. BEUN dat in een vorig nummer van „Bachten de Kupe” verscheen over de sardinerie Carbonez.

Een „Grootboek” van Carbonez

Het boek in kwestie is volumineus : 327 recto en verso genummerde bladen, in hard karton en lijnwaad ingebonden.

Het merendeel der bladzijden is ongebruikt gebleven : een 30-tal bevatten gegevens over de jaren 1919 - 1920 die betrekking hebben op de firma Auguste Van den Abeele te Brugge. Zes en twintig dubbele bladzijden bevatten gegevens over de periode 1904 - 1905.

Hoewel er nergens vermeld staat dat het grootboek voor deze vroegere periode betrekking heeft op de firma Carbonez, blijkt duidelijk uit de hierboven geschetste omstandigheden dat het over geen ander Nieuwpoorts bedrijf gaat. Dat het inderdaad om een Nieuwpoorts bedrijf gaat zullen we uit de opgetekende gegevens in het grootboek kunnen opmaken.

Wat de bedoeling was van dit grootboek, waarom het slechts over zo'n korte periode werd bijgehouden, en hoe het komt dat Auguste Van den Abeele het bij het einde van zijn dienst-kontrakt met zich meenam, blijven open vragen.

Wellicht werd na de beginfase overgeschakeld op een meer gesofistikeerde boekhouding en was het oorspronkelijk grootboek zonder voorwerp geworden.

De gegevens die er in voorkomen zijn als volgt te rubriceren :

- aankopen en kosten voor het bouwen van de fabriek
- klanten
- leveranciers
- lonen
- algemene onkosten

We zullen deze bondig overlopen en commentarieren.

1. Bouwen van de fabriek

Hoewel de stichting van de firma Carbonez in 1901 gebeurt vinden we in ons boek een aantal gegevens onder de titel „Construction Usine” die lopen van 1 augustus tot 31 december 1904 en een to-

taal bedrag van 5.542,19 Fr. uitmaken.

We vinden er eerst en vooral een bedrag van 1.599,15 Fr. „Payé en espèces” voor „achat terrain à la ville de Nieuport”.

Wordt de ruwbouw door aannemer G. De Clerck opgericht, die hiervoor 2.300,— Fr. ontvangt, dan blijkt uit een veelheid van afzonderlijke facturen dat de firma veel in eigen regie heeft uitgevoerd.

Zo vinden we de aankoop van pannen bij Valcke Oostende, van balken bij René Brys, en van cement bij Van de Walle Veurne en bij Wittevrongel Nieuwpoort.

Aan de plaatselijke aannemer De Beucker wordt het cementeren van de putten toevertrouwd waarin de gezouten haring en sprout zal worden bewaard en het plaffoneren wordt door De Gryse uit Nieuwpoort gedaan.

Aan het personeel dat in regie de werken uitvoert wordt 301,30 Fr. lonen uitbetaald en we vinden ook 58,70 Fr. diverse transporkosten.

Verder vinden we nog leveringen van *Vermerre (Brugge)*, *Debreux et fils (Dottignies)*, en van *Vlasseman, Grison, Ch. T. Fackx*, allen uit Nieuwpoort.

Het is duidelijk dat hiermee niet alles genoteerd werd wat in dit fabrieksgebouw geïnvesteerd werd, al was het maar door de korte periode waarover wij gegevens hebben.

Maar het toont in ieder geval aan hoe er gewerkt werd : het meeste werk werd in eigen beheer uitgevoerd, met rechtstreekse aankopen van materialen en uitvoering van de werken ofwel met eigen personeel ofwel door een gespecialiseerde ambachtsman van ter plaatse.

2. Klanten

Veertien klanten worden in dit grootboek elk op een afzonderlijke bladzijde gecomptabiliseerd, met facturen die lopen van oktober 1904 tot januari 1905.

Het zijn : *Cyriel Willekens, Geraardsbergen - Auguste Huwé, Geraardsbergen - Debyser-Debrulle, Poperinge - Yperman, Brugge (koozijn van Auguste Van den Abeele) - Hansebout, Kortemark - Dezutter-Daele, Ieper - J. Benoit, Baechte - Dusautoir, Brugge - Decoene, Wetteren - Robert, Eeklo - Snel, Denderleeuw - Robert Hansmer, Athus - Joseph Sandée, Nieuwpoort en Jules Claeys, Brugge (oom van Auguste Van den Abeele).*

In totaal werden op hun naam 28 facturen gemaakt voor een globaal bedrag van 1.552,85 fr.

Op een ander blad komen dan „diverse klanten” voor. Hier betreft het 112 facturen voor in totaal 2.175,08 fr.

Er komen heel wat verschillende namen op voor uit de kuststreek. Van Nieuwpoort zelf noteren we : *Louis Dujardin, De Meester, Désiré Velde, De Coster en De Messen.* En verder :

Rabout, Lombardsijde - Marchand, Westende - Storm, Middelkerke en Haas, Middelkerke.

Voor het overige zijn het — naast een aantal anonieme facturen — vooral leveringen naar Wallonië. Volgende bestemmingen komen voor : Tounai, Arlon, Basècle, St. Léger, Lessines, Mauer, Seraing, Dour, Ath, Gosselies, Touches, Jumet, Menin, Quaregnon, Couvin, Defrasne, Sonval.

Ook nog te noteren : een levering naar het klooster te Geraardsbergen. Het was de school waar Auguste Van den Abeele in zijn jonge jaren intern was geweest.

3. Leveranciers

We vinden vooreerst een post „fournisseurs divers” voor 1.314,50 fr. Het gaat om 13 facturen waaruit niet veel is op te maken.

De namen die er op voorkomen zijn : Hamman, Halles, Raes-Ver tongen, Usines Everghem, De Keersmacker, J. Boucke et Cie, Pontzeele Hingene, Barbier Frères en Socquet.

Eén aankoop van gezouten haring staat apart gerubriceerd. Voor Pond Sterling 174.9.2 werd een partij haring gekocht bij Robert Jary, Great Yarmouth, Engeland. Het pond sterling was in het begin van de eeuw 25 goudfrank waard : in Belgische franken betrof het dus een aankoop van circa 4.350,— fr.

Er is ook een aparte rubriek „Compte Cheval”.

Op 13 september 1904 wordt een paard gekocht voor 150 fr. een garnas voor 150 fr. en een kar voor 122,50 fr. Volgen dan nog facturen voor hooi en strooi.

Paard en harnas werden gekocht bij Eerebaut in Oostende en de kar bij H. De Knoke, waarschijnlijk in Nieuwpoort.

4. Lonen

Tussen 1 augustus 1904 en 31 januari 1905 staat onder de rubriek „Salaires saurisserie” 969,65 fr. ingeschreven.

Men kan er weinig over zeggen, omdat er niet bij vermeld staat aan hoeveel arbeiders en tegen welk uurloon er werd uitbetaald.

Wel ziet men dat de fabriek pas vanaf oktober werkelijk zal beginnen draaien zijn, wanneer men uitbetalingen per maand detailleert :

- augustus :	25,— fr.
- september :	15,— fr.
- oktober :	244,75 fr.
- november :	207,20 fr.
- december :	197,50 fr.
- januari : (onvolledig)	75,25 fr.

5. Algemene onkosten

De rubriek „Frais Généraux” is ingevuld vanaf 1 augustus 1904 tot 1 februari 1905. Het totaal bedrag beloopt 2.136,64 fr., verdeeld

over 80 ingeschreven posten.

De belangrijkste betaling : 705,— fr. gaat naar de kapitein die de goederen van Great Yarmouth heeft aangebracht. Dit lijkt wel een abnormaal hoge som in vergelijking met de waarde van de aangevoerde goederen.

Voor het overige zijn er talrijke facturen voor alles wat het bedrijf nodig had. We vermelden : hout en zaagmeel voor de rokerij, papier, bureelbenodigdheden, vaten, petroleum, zakken, zout, kisten, manden, nagels. Verder nog postzegels, telegrammen, telefoon, wisselverschillen, reiskosten, porten, verzekeringen enz...

6. Totaal inkomsten en uitgaven

Het totaal van de inkomsten en uitgaven over de beschouwde periode geeft een zeer onevenwichtig uitzicht.

INKOMSTEN :

klanten op afzonderlijke rekening	: 1.552,85 fr.
diverse klanten	: 2.175,08 fr.
	<hr/>
	3.727,93 fr.
	<hr/>

UITGAVEN :

algemene onkosten	: 2.136,64 fr.
leveranciers	: 1.314,50 fr.
lonen	: 969,65 fr.
paard en kar	: 565,94 fr.
aankoop Jary, Great Yarmouth ±	: 4.350,— fr.
	<hr/>
	9.336,73 fr.
	<hr/>

Daarbij komt nog de **5.342,19 fr.** voor de bouw van de fabriek.

Tijdens de beschouwde periode werd derhalve in totaal 14.878,92 fr. uitgegeven terwijl er slechts 3.727,93 fr. binnenkwam. Uit het grootboek blijkt duidelijk dat ongeveer alle operaties gepaard gingen met kontante betaling, zodat de firma dus meer dan 11.000 fr. uit eigen zak heeft moeten halen tijdens deze korte periode.

Een omzetting van de bedragen in aktuele munt (de goudfrank van het begin der eeuw is grosso modo 75 van onze huidige franken waard) geeft volgende cijfers :

inkomsten : 279.595,— fr. - uitgaven : 700.255,— fr. - investering nieuwe fabriek : 415.664,— fr.

Het onderlijnt enerzijds de grote onevenredigheid tussen inkomsten en uitgaven in deze beginfase, terwijl het anderzijds ook aan toont dat het om een bescheiden start ging.

Besluit :

Al deze gegevens werpen ongetwijfeld slechts een zeer gedeeltelijk en dan nog heel kortstondig licht op de activiteiten van het Carbonez-bedrijf.

Ze geven nochtans enige informatie over de omvang van de zaken in de beginfase. Ze tonen o.m. de spreiding van de klanten zo wat overal in België, met daarbij een persoonlijke aanbrenge van klanten door Auguste Van den Abeele, vooral te Brugge en te Geraardsbergen.

Voor Nieuwpoortenaars zal daarbij het citeren van de namen van klanten en leveranciers uit eigen stad en streek wellicht herinneringen oproepen.

Men mag vermoeden dat van de eigenlijke boekhouding van de firma Carbonez uit die tijd niets meer bewaard is, zodat de gegevens in ons „grootboek” waarschijnlijk de enige overgebleven getuigen zijn van het dagelijkse handelsgebeuren bij de aanvang der activiteiten van het Nieuwpoortse bedrijf.

A. VAN DEN ABEELE

- (1) De firma was de „Société en nom collectif Carbonez-Calcoen-Billiau et Cie” gesticht op 3 juni 1901 (zie bijlagen Belg. Staatsblad).
- (2) In de bevolkingsboeken te Brugge wordt hij op 19 november 1903 uitgeschreven naar Nieuwpoort, Kokstraat 54.
- (3) Zie hierover : **Emiel Van den Abeele, een vechter**, Tielt - Den Haag 1969, blz. 85 - 86.

Uit Lo

Woensdag avond is de genaamde Désiré Ryckeboer, koopman in groensels, door zijn peerd zoo erg gebeten geweest aan kin en kaak dat er een geheel stuk vleesch verdwenen was en hij overbloedig bloedde.

Uit „De Veurnaar” van 28 augustus 1907.